

ישיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור כללי של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא – דף מספר 13

בס"ד, ט' בכסלו תשס"ג.

איבעיות רמי בר חמא – בין כתובות לבבא מציעא

א. פתיחה

חלק מהאיבעיות של רמי בר חמא עוסקות ביחסי ממון בין בעל ואשה. השאלה המרכזית שתידון בשיעור היא האם הקטגוריות והמקורות לפשיטת בעיותיו הם במסגרת דיני שומרים בלבד או האם הם שאובים מעולם המושגים הרחב של יחסי הממון שבין בני זוג הנדונים במסגרת מסכת כתובות.

ב. שאל מהאשה ונשאל בעלה

1. צו. "שאל מהאשה... כיד רבו דמיא".
2. ריטב"א ד"ה בעל פלוגתא. מדוע לא התחשב רמי בר חמא בשאלת מעמד קנין פירות?
3. להרחבה (לעיין רק בגמר ההכנה) – שטמ"ק צו. ד"ה שאל מן האשה (בשם הראב"ד), וד"ה ובמה שכתב.

ג. בעל בנכסי אשתו

1. צו. שו' אחרונה, "בעי רמי בר חמא בעל... מיד הלקוחות" (מי שטרם עיין בסוגייה יכול לדלג על הקטע הבא – מ"אלא כי קא מיבעיא" עד דברי רבא).
2. האם אין מקורות בנושא זה בעולם מושגי יחסי הממון בין בני זוג?
  - צו: תד"ה אמר רבא.
  - צו: שטמ"ק ד"ה האי דקא מיבעיא ליה.
3. כיצד יש להבין את שיטתו של רבא? האם גם לדעתו יש עדיין מקום לחייב בעל מדיני שומרים?
  - תד"ה בעל בנכסי אשתו.
  - חידושי הרמב"ן ד"ה הא דמסקינן דבעל
4. רמב"ם הלכות שאלה ופקדון פ"ב הי"א. האם יש צורך לשיטת הרמב"ם ללבן את כל מעמד הבעל בנכסי אשתו או האם מדובר בקביעה הנוגעת ביסודה להלכות שומרים?

ד. תקנת אושא

1. בדוק באמצעות המחשב את המקומות בהם מופיעים הביטויים הבאים:
  - חנינא באושא התקינן
  - בעל לוקח
2. נתח את משמעות ממצאי הבדיקה:
  - היכן תקנת אושא מופיעה בזיקה לשאלה אם בעל לוקח?
  - מתי ועל ידי אילו אמוראים מתעוררת שאלת מעמד הבעל כלוקח?
  - האם ניסוח עמדת רבא בסוגייתנו נעשה מתוך צרכי שיטתו כאן או על רקע סוגיות אחרות? ראה את תחלת דברי הרמב"ן הנ"ל.

ה. היחס בין צו ע"א וצו ע"ב

- לאור הנ"ל נוכל לחדד את שאלת היחס בין הסוגיות הנ"ל:
1. עמוד על היחס הכרונולוגי בין הסוגיות.
  2. המיחס לריטב"א לב"מ צו. ד"ה בעל פלוגתא דר' יוחנן.
  3. רמב"ם הלכות שאלה ופקדון פ"ב הל' ו, יא. מהי דעת הרמב"ם על היחס בין הסוגיות?
  4. דיון מקיף על תקנת אושא בספרו של הרב ד"ר ידידיה כהן, תקנות חז"ל ביחסי ממון בין בני זוג, עמ' 485 ואילך.

ישיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור כללי של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא – דף מספר 13

בס"ד, ט' בכסלו תשס"ג.

ב"מ צו. – כתב יד המבורג

- בעי רמי בר חמא :
שאלה לריבעה מהו ?
(פיר') כדשילי אינשי בעינן ולהכי לא שיילי אינשי או דיל' טע' מאי משום הנאה הא נמי הא אית ליה הנאה
שאלה לראות בה מהו ? 5
ממונא בעינן והא איכא או דיל' ממונא דאתי מינה בענן והא ליכא
לעשות בה פחות משה פרוטה מהו ?
ממונא בענן והא איכא או דיל' כל פחות משה פרוטה ולא כלום הוא
שאל שתי פרות לעשות בהן שוה פרוטה מהו ?
זיל בתר שואל ומשאל והא איכא ממונא או דיל' זיל בתר פרות וכל חדא וחדא ליכא ממונ'
שאל מן השותפין ונשאל לו אחד מהן מהו ? 10
כולו בעליו בענן והא ליכא או דיל' דההוא פלגא דידיה מיחת פטר
שותפין ששאלו ונשאל לאחד מהן מהו ?
לכוליה שואל בענן והא ליכא או דילמא ההוא פלגא דשייליה מיחת ליפטר
שאל מן האשה [ו]נשאל לו בעלה מהו ? 15
האשה ששאלה ונשאל לבעלה ?
קנין פירות כקנין הגוף דמי או לא כקנין הגוף דמי
תיקו
אמ' ליה רבינא לרב אשי האו' לשלוחו צא והשאל עם פרתי מהו ?
מי אמרינן בעליו ממש בענן והא ליכא או דיל' שלוחו של אדם כמותו 20
אמ' ליה רב אחא בריה דרב אויה לרב אשי :
שליח פלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן
בעל פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש דאיתמר :
המוכר שדהו לפירות
ר' יוחנן אמ' מביא וקורא 25
ריש לקיש אמ' מביא ואינו קורא
ר' יוחנן אמ' מביא וקורא קנין פירות כקנין הגוף דמי
ריש לקיש אמ' מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי
שליח פלוגתא דר' יונתן ור' יאשיה דתניא :
האומר לאפטרופוס כל נדרים שתהא אשתי נודרת מיכן ועד שאבוא ממקום פל' הפר לה והפר לה יכול יהו 30
מופרין ת"ל אישה יקימנו ואישה יפירנו דברי ר' יאשיה
ר' יונתן אומ' מצינו בכל מקום שלוחו של אדם כמותו
אמ' ליה רב עיליש לרבא
אמ' לעבדו צא והשאל עם פרתי מהו
תיבעי למאן דאמ' אמרינן שלוחו של אדם כמותו תיבעי למאן דאמ' לא אמרינן שלוחו של אדם כמותו 35
תיבעי למאן דאמ' אמרינן שלוחו של אדם כמותו הני מילי שליח דבר מצות הוא (דמצינו) בכל מקום אבל עבד
דלאו בר מצות הוא לא או דיל' אפלו למאן דאמ' לא אמרינן שלוחו של אדם כמותו הני מילי שליח אבל עבד ידו
כיד רבו דמיא
אמ' ליה מסתברא יד עבד כיד רבו דמיא
בעי רמי בר חמא : 40
בעל בנכסי אשתו (צו, ב) שואל הוי או שוכר הוי ?
אמ' רבא לפום חורפא שבשתא אי שואל הוי שאלה בבעלים היא ואי שוכר הוי שכירות בבעלים היא
כי קא מבעיא ליה לרמי בר חמא דאגר מינה והדר נסבה – מאי ? שואל הוי ואתיא שאלה בבעלים פקעה שכירות
שלא בבעלים או דילמ' שוכר הוי ושכירות כדקימא קימא
אמ' רבא אי שואל הוי אתיא שאלה בבעל' מפקעה שכירות שלא בבעלים אי שוכר נמי הוי תיתי שכירות בבעלים 45
ותפקע שכירות שלא בבעלים
אלא כי קא מבעיא ליה לרמי בר חמא דאגרה איהי מעלמא והדר נסבה וליבא למאן דאמ' שואל ישלם לשוכר
לא תיבעי לך דשאלה בבעלים היא כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמ' תחזור פרה לבעלים הראשונים מאי שואל
הוי או שוכר הוי
אמ' רבא בעל לא שואל הוי ולא שוכר הוי אלא לוקח ראשון הוי מדר' יוסי בר' חנינא 50

ישיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור כללי של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא – דף מספר 13

בס"ד, ט' בכסלו תשס"ג.

דא"ר יוסי בר' חנינא באושא התקינא האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה בעל מוציא מיד הלוקחות

חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף צו עמוד א

בעל פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש. פירוש ורמי בר חמא דלא פשיט לה מהכא לאו משום דלא ידע לה להא פלוגתא, דהאי פלוגתא רווחת היא בכוליה תלמודא, אלא דאיהו סבירא ליה דדילמא שאני הכא לענין שאילה בבעלים דלא סגי לן אלא כשיש לו זכות גמור בגוף ולא משום קנין פירות ואע"ג דהוי כקנין הגוף למילי דעלמא, א"נ איפכא דאפי' למ"ד בעלמא דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי לענין הא בקנין פירות הוי כקנין הגוף דמי כיון דעיקר שאילת פרה אינו אלא לפירותיה, ואתא רב אחא בריה דרב אויא ואמר דהא דהכא נמי כפלוגתא דעלמא הוא ולא שני לן בינייהו, מ"ר.

55

צו: שטמ"ק ד"ה האי דקא מיבעיא ליה.

האי דקא מיבעיא ליה אי שואל הוי ומחייב במתה כדרכה. קשיא לי והא תנן ביבמות אלו הן נכסי מלוג אם מתו מתו לה. ואיכא למימר דהיינו דקאמר ליה רבא דשואל בבעלים הוא ופטור דמשום הכי פטר ליה במתניתין. הראב"ד.

60

חידושי הרמב"ן מסכת בבא מציעא דף צו עמוד ב

הא דמסקינן דבעל בנכסי אשתו לא שואל הוי ולא שוכר הוי אלא לוקח ראשון הוי. נקט ליה לוקח ראשון משום דר' יוסי בר חנינא, א"נ משום שיטפא דשאר דוכתי דהכא בלוקח סתם סגי לן, ופי' הענין לומר שהוא אינו שומר כלל אלא האשה ששכרה חייבת לשמור כל ימי שכירותה ובעל שלקח זכותה משתמש בפרה כל אותם הימים, והרי זו כאותה שאמרו (ב"ק קי"ב א') בהניח להם אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין באונסיה, דאמרי אב אני יורש שמירתו אין אני שומר, דלא שעבד נכסים בשמירה אלא שישמור הוא עצמו הילכך פטורים אפי' פשעו, ובתוספות משתבשים בה לומר מתה אין חייבין באונסיה אבל חייבין בגנבה ואבידה ביורשים, וכאן בבעל שהוא לוקח פוטרינן אפי' מגנבה ואבידה וליתא כלל, ועוד שבשו בכאן ואמרו דבעל נמי אע"ג דלוקח הוי חייב בפשיעה למה זה דומה ללוקח פרה לשלשים יום ופשע בה ומתה דחייב, וגם זה אינו נכון דהכא זכותה של אשה לקח ממנה והיא חייבת בשמירה ואם נגנבה או שאבדה היא משלמת לאחר זמן, וכן כתב הרמב"ם ז"ל, ובלוקח שלשים יום דפרה מסתברא שומר שכר הוי כדון השוכר.

65

70

רמב"ם הלכות שאלה ופקדון פרק ב

הלכה ו

השואל מן האשה ונשאל לו בעלה אינה שאילה בבעלים שקניין פירות אינו כקניין הגוף ואין לבעל אלא פירות. הלכה יא

75

אשה ששאלה ואח"כ נשאת הרי הבעל כלוקח ממנה ואינו לא ש"ש ולא שואל, לפיכך אם היתה דבר השאלה בהמה ומתה הבעל פטור אע"פ שהוא משתמש בה כל ימי שאלתה אפילו פשע מפני שהוא כלוקח והאשה חייבת לשלם כשיהיה לה ממון, ואם הודיעה את בעלה שהיא שאולה ה"ז נכנס תחתיה, כל שאמרנו שהיא שאלה בבעלים כך אם היה שוכר או נושא שכר הרי היא שכירות בבעלים ופטור, וכל שאינה שאלה בבעלים כך אינה שכירות בבעלים וכל שהוא ספק בשאלה כך הוא ספק בשכירות. [השגת הראב"ד / אשה ששאלה וכו' עד נכנס תחתיה. א"א והוא שקיבל אותה על עצמו בשאלה עכ"ל.]

80

המיוחס לריטב"א צו. ד"ה בעל פלוגתא

בעל פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש וקשיא לן והא כולהו ס"ל תקנת אושא (ה) ואפילו ר"ל הלוקח ראשון הוה גבי נכסי אשתו והוה שאלה בבעלים. ועוד דהא גבי בכורי אשתו מודה ריש לקיש במס' גיטין פרק השולח בסוגיא דמביא וקורא דנכסי מלוג דידה כקניין הגוף דמי משום דכתב ולביתך. והא לא קשיא דהתם גזירת הכתוב הוא דהיינו דכתב התם ולביתך דמשמע שמביא וקורא על נכסי אשתו. אבל הכא לא ס"ל תקנת אושא לריש לקיש ורבי יוחנן וכיון דליכא תקנת אושא (אפילו לדרב) [אפשר דרב] אחא בר אויא לא ס"ל תקנת אושא והוה אמר רבי יוחנן ור"ל קא מיפלגי אפילו בנכסי אשתו. וגם יש מתרץ דההוא דבכורים היינו טעמא דמביא וקורא משום דאתי לשליחות אשתו ואשתו השימו על הקרקע לעבדו ולהביא ממנו בכורים ואע"ג דשליח בעלמא אינו מביא וקורא משום דלא מצי אמר מן האדמה אשר נתת לי וגו' הכא כיון דאית ליה להאי שליח הנייה מועטת דהיינו קניין פירות לדעתיה דריש לקיש (ו) כקניין פירות חשבינן ליה בשליחותא דידה אך הראב"ד ז"ל תירץ דכי עבוד רבנן תקנת אושא הני מילי כדי שלא תבריה נכסיה מבעלה ומכרה לא הוי כלום הלכך לגבי מכירה הוא דעבדוהו רבנן (ז) בלוקח ראשון וכיון דלגבי מכירה הוי כקנין הגוף לבעל מצי למימר גבי בכורים מן האדמה אשר נתת לי אפילו בלא שליחות דידה אבל הכא גבי שאלה אפילו שואל מן האשה ונשאל לו בעלה כיון דלא הוי בשעת מכירה וליכא למימר ולמיחש שמא תבריה נכסיה מבעלה אין הכא תקנת אושא ושייך למימר פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש מיהו צ"ע להאי פירוש הא דלקמן דקאמר גבי שאלה בעל לא שוכר הוי ולא שואל אלא לוקח ראשון הוי מדרבי יוסי בר חנינא וכו' ולהאי פירוש גבי שאלה או שכרה דהא אגרא מינה פרה וכו' וקרי ליה לוקח ראשון וצ"ע וי"ל דס"ל כתקנת אושא ולא קשיא מידי דמ"מ כל זמן שהאשה בחיים אין לבעל בנכסים אלא קניין פירות והוה ליה כמי שמכר שדה לחברו שיקנה הפירות ולאחר מיתתו יקנה הגוף ואם ימות הלוקח בחיי המוכר לא יקנה כלום דודאי אין ללוקח בהאי קרקע אלא קנין פירות כנ"ל:

85

90

95